

5. कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यातील सहसंबंधाचा अभ्यास.

डॉ. विजेंद्र श्रीकृष्ण पुराणिक (सहा. प्राध्यापक)

आर. सी. पटेल शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शिरपूर, जि. धुळे

सारांश: प्रस्तुत संशोधनात, कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या कला, विज्ञान आणि वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थी आणि विद्यार्थिनीची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यातील सहसंबंधाचा अभ्यास करण्यासाठी सर्वेक्षण संशोधन पद्धतीचा अवलंब केला होता. सहेतूक नमुना निवड पद्धतीने एकूण १५० विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली होती. समस्याविमोचन क्षमतेचे मापन करण्यासाठी एल. एन. दुबे यांची प्रमाणित समस्याविमोचन क्षमता चाचणीचा अवलंब करण्यात आला होता. तसेच कनिष्ठ महाविद्यालयात प्रथम सत्रात झालेल्या इयत्ता अकरावीच्या परीक्षांमध्ये विद्यार्थ्यांना मिळालेले गुणांक हे शालेय संपादनूक म्हणून विचारात घेण्यात आले होते. कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि संपादनूक यात धनसहसंबंध असून तो वैध आणि विश्वसनीय आहे. कला आणि वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात हा सहसंबंध धन असून तो वैध आणि विश्वसनीय आहे. विज्ञान शाखेच्या संदर्भात हा सहसंबंध उच्च व आदर्श आहे.

प्रस्तावना:

मानवाने आपल्या सभोवतालच्या वातावरणाचा फायदा आपल्या क्षमता वाढविण्यासाठी केला हे सर्वश्रुत आहे. आपल्याला आलेल्या समस्या सोडविण्यासाठी त्याने सतत प्रयत्न केले. प्रयत्नातूनच त्याला अनेक उत्तरे मिळाली आणि आज आपण जे पाहत आहोत ते संशोधनाच्या आणि जिज्ञासाच्या माध्यमातूनच. यामागेही मानवाची गरज अधिक महत्त्वाची होती. त्याला जीवनात जशी जशी अडचण किंवा गरज किंवा मग समस्या आपल्या कामात निर्माण होत गेली त्या त्या वेळेस त्याने स्वतःच्या समस्या सोडविण्यासाठी अनेक प्रयत्न केले आणि आपल्याला हवे असलेले उत्तर शोधून काढले. ही समस्या विमोचन क्षमता माणसाकडे असल्यामुळेच तो आज यशस्वीरीत्या जीवन जगत आहे. माध्यमिक शिक्षण कालावधीपासूनच विविध विषयांच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता वाढविण्याचे कार्य स्वाध्यायातून होत आहे.

समस्या विमोचन क्षमता म्हणजे, कोणत्याही समस्यांचे समाधान शोधण्यासाठी क्रमबद्धपद्धतीने केलेली वाटचाल होय. ही क्षमता बुद्धिमत्ता आणि विचारांशी संबंधीत आहे. कोणतीही समस्या सोडविण्यासाठी आपल्या बुद्धिमत्तेचा अवलंबून करून विचार करून ती सोडविण्याचा प्रयत्न करणे होय. वर्गातही अध्यापन करतांना शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांसमोर एखादी समस्या मांडावयाची आणि मग ती विद्यार्थ्यांनी आपली बुद्धिमत्ता आणि विचाराच्या जोरावर सोडावयाची ही प्रक्रिया वर्गात प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्षरीत्या सुरु असते. म्हणूनच आजच्या आपण पाहतो की, कोणतीही समस्या सोडविण्याची ताकद मनुष्य आज ठेवत असतो. जगाच्या पाठीवर मोठयाप्रमाणावर संशोधनाची कार्ये सुरु आहेत. मग ती आर्थिक, वैद्यकीय, संरक्षण, तंत्रज्ञान अशा अनेक क्षेत्रात उदभवणा-या समस्या सोडविण्याची कामे करणारी व्यक्तीत समस्या विमोचन क्षमता मोठयाप्रमाणावर आहे. म्हणूनच प्रस्तुत संशोधनात कनिष्ठ महाविद्यालयातील कला, विज्ञान व वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांचा समस्याविमोचन क्षमता व संपादनूक यातील सहसंबंधाचा अभ्यास करण्यात आला आहे.

समस्याविधान: शिरपूर तालुक्यातील कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या कला, विज्ञान आणि वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थी आणि विद्यार्थिनीची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यातील सहसंबंधाचा अभ्यास करणे.

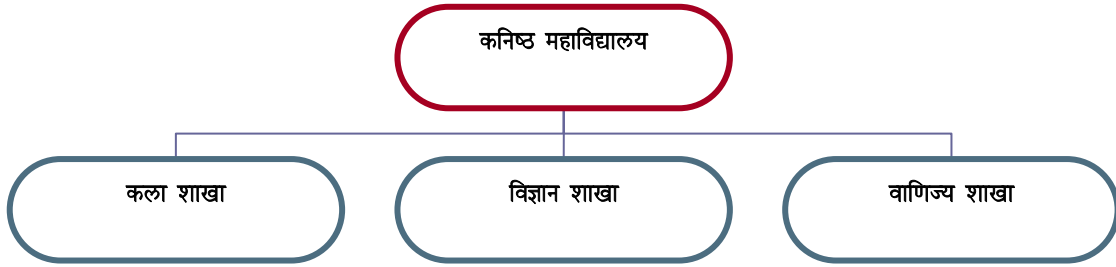
उद्दिष्टे:

१. कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यातील सहसंबंधाचा अभ्यास करणे.
२. कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या कला, विज्ञान आणि वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यातील सहसंबंधाचा अभ्यास करणे.

परिकल्पना:

१. कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येत नाही.
२. कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या कला शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येत नाही.
३. कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या विज्ञान शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येत नाही.
४. कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येत नाही.

पद्धती: प्रस्तुत संशोधनात संशोधकाला कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या कला, विज्ञान आणि वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि संपादनूक यातील सहसंबंधाचा सद्यस्थितीचा अभ्यास करावयाचा असल्याने वर्णनात्मक संशोधन पद्धतीतील सर्वेक्षण पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला होता. **जनसंख्या व न्यादर्श:** प्रस्तुत संशोधनासाठी शैक्षणिक वर्ष २०१८-२०१९ मध्ये शिरपूर तालुक्यातील कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या इयत्ता अकरावीच्या कला, विज्ञान आणि वाणिज्य शाखेला प्रवेशित सर्व विद्यार्थ्यांची जनसंख्या म्हणून निश्चिती करण्यात आली होती. सहेतूक नमुना निवड पद्धतीतीने खालीलप्रमाणे न्यादर्शाची निवड करण्यात आली होती.

आकृती: कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांचा न्यादर्श

संशोधनाचे साधन: समस्याविमोचन क्षमता: कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमतेचे मापन करण्यासाठी एल. एन. दुबे यांची प्रमाणित समस्याविमोचन क्षमता चाचणीचे ;क्तवइसमउ वैसअपदह इपसपजल ज्मेजद्ध अवलंब करण्यात आला होता. यात एकूण २० समस्या देण्यात आल्या आहेत. बरोबर उत्तर देणा-यास एक गुण व चुकीचे उत्तर देणा-यास शून्य गुण अशी गुणदान योजना होती. **शालेय संपादनूक:** कनिष्ठ महाविद्यालयात प्रथम सत्रात झालेल्या इयत्ता अकरावीच्या परीक्षांमध्ये विद्यार्थ्यांना मिळालेले गुणांक हे शालेय संपादनूक म्हणून विचारात घेण्यात आले होते.

संख्याशास्त्रीय परिमाणे: प्रस्तुत संशोधनात समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यातील सहसंबंध दर्शविण्यासाठी पिअरसनचा ;तद्ध सहसंबंध गुणाकाचा अवलंब करण्यात आला होता.

संकलित माहितीचे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन: प्रस्तुत संशोधनात पुढील प्रमाणे शून्य परिकल्पनाचे परीक्षण केले आहे.

परिकल्पना क्र. ०१: कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येत नाही.

कला शाखा	संख्या	स्वाधीनता मात्रा (की)	नमुना शतश मूल्य (०.०५)	प्राप्त शतश मूल्य	निर्णय	सहसंबंध
समस्याविमोचन क्षमता	१५०	१४८	१६०	.५२३	त्याग	वैध व विश्वसनीय
शालेय संपादनूक						

- **निरीक्षण व अर्थनिर्वचन:** स्वाधीनता मात्रा (की) १४८ साठी ०.०५ सार्थकता स्तरावर प्राप्त शतश मूल्य .५२३ हे नमुना शतश मूल्यापेक्षा (.१६०) अधिक आहे. म्हणून शून्य परिकल्पनेचा त्याग करावा लागेल. यावरून असे दिसून येते की, कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येतो.
- **निष्कर्ष:** कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात धनसहसंबंध आहे. प्राप्त शतश मूल्य .५२३ आहे म्हणजेच, तो वैध व विश्वसनीय सहसंबंध आहे.

परिकल्पना क्र. ०२: कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या कला शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येत नाही.

कला शाखा	संख्या	स्वाधीनता मात्रा (की)	नमुना शतश मूल्य (०.०५)	प्राप्त शतश मूल्य	निर्णय	सहसंबंध
समस्याविमोचन क्षमता	५०	४८	.२८५	.५८८	त्याग	वैध व विश्वसनीय
शालेय संपादनूक						

- **निरीक्षण व अर्थनिर्वचन :** स्वाधीनता मात्रा (की) .४८ साठी ०.०५ सार्थकता स्तरावर प्राप्त शतश मूल्य .५८८ हे नमुना शतश मूल्यापेक्षा (.२८५) अधिक आहे. म्हणून शून्य परिकल्पनेचा त्याग करावा लागेल. यावरून असे दिसून येते की, कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या कला शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येतो.
- **निष्कर्ष:** कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या कला शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात धनसहसंबंध आहे. प्राप्त शतश मूल्य .५८८ आहे म्हणजेच, तो वैध व विश्वसनीय सहसंबंध आहे.

परिकल्पना क्र. ०३: कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या विज्ञान शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येत नाही.

विज्ञान शाखा	संख्या	स्वाधीनता मात्रा (की)	नमुना शतश मूल्य (०.०५)	प्राप्त शतश मूल्य	निर्णय	सहसंबंध
समस्याविमोचन क्षमता	५०	४८	.२८५	.७१६	त्याग	उच्च व आदर्श
शालेय संपादनूक						

- **निरीक्षण व अर्थनिर्वचन:** स्वाधीनता मात्रा (की) .४८ साठी ०.०५ सार्थकता स्तरावर प्राप्त शतश मूल्य ७१६ हे नमुना शतश मूल्यापेक्षा (.२८५) अधिक आहे. म्हणून शून्य परिकल्पनेचा त्याग करावा लागेल. यावरून असे दिसून येते की, कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या विज्ञान शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येतो.
- **निष्कर्ष:** कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या विज्ञान शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात धनसहसंबंध आहे. प्राप्त शतश मूल्य .७१६ आहे म्हणजेच, तो उच्च व आदर्श सहसंबंध आहे.

परिकल्पना क्र. ०४: कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येत नाही.

वाणिज्य शाखा	संख्या	स्वाधीनता मात्रा (की)	नमुना शतश मूल्य (०.०५)	प्राप्त शतश मूल्य	निर्णय	सहसंबंध
समस्याविमोचन क्षमता	५०	४८	.२८५	.४९८	त्याग	वैध व विश्वसनीय
शालेय संपादनूक						

- **निरीक्षण व अर्थनिर्वचन:** स्वाधीनता मात्रा (की) .४८ साठी ०.०५ सार्थकता स्तरावर प्राप्त शतश मूल्य .४९८ हे नमुना शतश मूल्यापेक्षा (.२८५) अधिक आहे. म्हणून शून्य परिकल्पनेचा त्याग करावा लागेल. यावरून असे दिसून येते की, कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येतो.
- **निष्कर्ष:** कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात धनसहसंबंध असून प्राप्त शतश मूल्य .४९८ आहे म्हणजेच तो वैध व विश्वसनीय सहसंबंध आहे.

निष्कर्ष

१. कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येतो.
२. कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या कला शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येतो.
३. कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या विज्ञान शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येतो.
४. कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि शालेय संपादनूक यात सार्थ सहसंबंध आढळून येतो.

चर्चा: प्रस्तुत संशोधनातून, कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची समस्याविमोचन क्षमता आणि संपादनूक यात धनसहसंबंध असून तो वैध आणि विश्वसनीय आहे. कला आणि वाणिज्य शाखेतील विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात हा सहसंबंध धन असून तो वैध आणि विश्वसनीय आहे. विज्ञान शाखेच्या संदर्भात हा सहसंबंध उच्च व आदर्श आहे. यावरून असे दिसून येते की, समस्याविमोचन क्षमतेचा प्रभाव हा शालेय संपादनूकीवर पडत असतो. म्हणूनच विद्यार्थ्यांना शालेय जीवनापासूनच प्रत्येक स्वाध्याय हा समस्याप्रधान असला पाहिजे. तो अभ्यासक्रमाव्यतिरीक्त असला पाहिजे आणि दैनंदिन जीवनातील असला पाहिजे ज्यामुळे विद्यार्थ्यांना तो तो स्वाध्याय करतांना आपली समस्याविमोचन क्षमता अधिकाधिक सक्षम करता येईल. याचा फायदा तो भविष्यात होईल.

संदर्भग्रंथसूची

पंडित, व. वि. मोरे, लता. (२०१०). *शिक्षणशास्त्र संशोधनात संख्याशास्त्रीय परीक्षकांचा उपयोग*. नागपुर: पिंपळापुरे अँड कं. पब्लिशर्स.

भारंबे, इंदुमती. (२०१४). *शैक्षणिक संख्याशास्त्र*. जळगांव: प्रशांत पब्लिकेशन्स.

भिंताडे, वि. रा. (१९८९). *शैक्षणिक संशोधन पद्धती*. पुणे: नूतन प्रकाशन.

मगरे, सुनिता. (२०११). (संपा.) *शिक्षणातील संशोधन पद्धती*. एम.ए. भाग १, शिक्षणशास्त्र, अभ्यासपत्रिका ३. मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.

जवजीतपए व त ;१९९०.३ *त्मेमंतबी डमजीवकवसवहलए डमजीवके दंक जमबीदपुनमे* छमू कमसीपरू पसमल म्जेमतद स्पउपजमकण

ठमेजए श्रणं दक जींदए जणडण ;२००२.३ *त्मेमंतबी पद म्कनबंजपवदण* छमू कमसीपरू चंतंबजपबम भंसस वी प्दकपंण

ीजजचेरूष्पेउचसमणूपापचमकपंणवतहधूपापध्त्तवइसमउक्केवसअपदह

[ीजजचेरूष्मदणूपापचमकपंणवतहधूपापध्त्तवइसमउक्केवसअपदह](#)